

ברכה וקללה - שכר ועונש
מ. נבון

דברים פרק יא

(כו) ראה אָנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה : (כז) את הברכה אשר תשמעו אל מצוות יקוק אלהיכם אשר אָנכי מצוה אתכם היום : (כח) והקללה אם לא תשמעו אל מצוות יקוק אלהיכם וסרתם מן הדרך אשר אָנכי מצוה אתכם היום ללכת אַחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם : ט

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לט עמוד ב

מתני'. כל העושה מצוה אחת - מטיבין לו, ומאריכין לו ימיו, ונוחל את הארץ, וכל שאינו עושה מצוה אחת - אין מטיבין לו, ואין מאריכין לו ימיו, ואינו נוחל את הארץ.

גמ'. ורמינהי: אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, אלו הן: כבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והכנסת אורחים, והבאת שלום בין אדם לחבירו, ותלמוד תורה כנגד כולם! אמר רב יהודה, הכי קאמר: כל העושה מצוה אחת יתירה על זכותיו - מטיבין לו, ודומה כמי שמקיים כל התורה כולה. מכלל, דהנך אפילו בחדא נמי? אמר רב שמעיה: לומר, שאם היתה שקולה - מכרעת. וכל העושה מצוה אחת יתירה על זכותיו - מטיבין לו? ורמינהו: כל שזכותיו מרובין מעונותיו - מריעין לו, ודומה כמי ששרף כל התורה כולה ולא שייר ממנה אפילו אות אחת, וכל שעונותיו מרובין מזכותיו - מטיבין לו, ודומה כמי שקיים כל התורה כולה ולא חיסר אות אחת ממנה! אמר אביי: מתניתין, דעבדין ליה יום טב ויום ביש. רבא אמר: הא מני? רבי יעקב היא, דאמר: שכר מצוה בהאי עלמא ליכא; דתניא, רבי יעקב אומר: אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה, שאין תחיית המתים תלויה בה; בכיבוד אב ואם כתיב: +דברים ה+ "למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך", בשילוח הקן כתיב: +דברים כב+ "למען ייטב לך והארכת ימים", הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים, ובחזירתו נפל ומת, היכן טובת ימיו של זה? והיכן אריכות ימיו של זה? אלא, למען ייטב לך - לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימיך - לעולם שכולו ארוך. ודלמא לאו הכי הוה! ר' יעקב מעשה חזא. ודלמא מהרהר בעבירה הוה! מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה. ודלמא מהרהר בעבודת כוכבים הוה, וכתב: +יחזקאל יד+ למען תפוש את בית ישראל בלבם! איהו נמי הכי קאמר: אי סלקא דעתך שכר מצוה בהאי עלמא, אמאי לא אגין מצות עליה כי היכי דלא ליתי לידי הרהור. והא א"ר אלעזר: שלוחי מצוה אין נזוקין! התם בהליכתן שאני. והא אמר רבי אלעזר: שלוחי מצוה, אינן נזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן! סולם רעוע הוה, דקביע היזיקא, וכל היכא דקביע היזיקא לא סמכינן אניסא, דכתיב: +שמואל א' טז+ ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני. אמר רב יוסף: אילמלי דרשיה "אחר" להאי קרא כרבי יעקב בר ברתיה, לא חטא. ו"אחר" מאי הוא? איכא דאמרי: כי האי גוונא חזא; ואיכא דאמרי: לישנא דחוצפית המתורגמן חזא דהוה גריר ליה דבר אחר, אמר: פה שהפיק מרגליות ילחך עפר? נפק חטא.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י

היסוד האחד עשר שהוא יתעלה משלם גמול טוב למי שמקיים מצות התורה, ומעניש מי שעובר על אזהרותיה, ושגמולו הגדול הוא העולם הבא, ועונשו החמור הכרת.

"Man would indeed be in a poor way if he had to be restrained by fear of punishment and hope of reward after death" – Albert Einstein

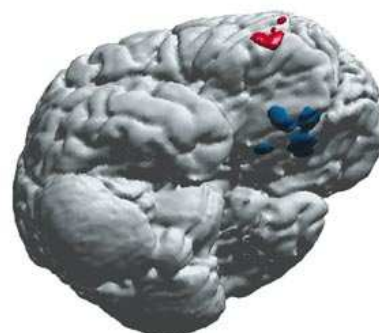
פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י

ואתה המעיין הבן ממני משל זה ואחר כך שים לבך לשמוע דברי בכל הענין הזה. נניח, שנער צעיר הוכנס אצל מחנך ללמדו התורה, וזה טובה גדולה לו בגלל מה שיגיע אליו מן השלמות אלא שהוא מחמת גילו הצעיר וחוסר דעתו לא יבין ערך אותו הטוב, ולא מה שיביא לו מן השלמות. והנה ההכרח מביא את המלמד שהוא מושלם ממנו לרזו על הלמוד בדבר החביב עליו מחמת גילו הצעיר, ויאמר לו למד ואתן לך אגוזים או תאנים, או אתן לך חתיכת סוכר, ואז ילמד וישתדל לא לעצם הלמוד לפי שאינו יודע לזה ערך, אלא כדי להשיג אותו האוכל, ואכילת אותו המאכל אצלו יותר חשוב מן הלמוד ויותר טוב בלי ספק, ולפיכך חושב הוא את הלמוד עמל ויגיעה שהוא עמל בו כדי שישגי באותו העמל אותה המטרה החביבה עליו והיא אגוז אחד או חתיכת סוכר, וכאשר גדל ונתחזק שכלו ונעשה קל בעיניו אותו הדבר שהיה מחשיבו מקודם, וחזר להעריך דברים אחרים, משדלים אותו באותו הדבר היותר חשוב בעיניו, ויאמר לו מלמדו למד ואקנה לך נעלים נאים או בגד שתארו כך, וגם אז ישתדל לא לעצם הלמוד אלא לאותו הלבוש כי אותו הבגד אצלו יותר חשוב מן הלמוד והוא תכלית הלמוד וכאשר תהיה דעתו יותר שלמה וייקל בעיניו דבר זה, משדלים אותו במה שהוא יותר מזה, ויאמר לו מלמדו למד פרשה זו או פרק זה ואתן לך דינר או שני דינרין, וגם אז ילמד וישתדל כדי לקבל אותן המעות, וקבלת המעות אצלו יותר נכבד מן הלמוד, לפי שתכלית הלמוד אצלו אז הוא קבלת המעות שהובטחו לו. וכאשר יהיה בעל הכרה יותר וייקל בעיניו גם דבר זה וידע שהוא דבר פחות ערך, משדלים אותו במה שהוא יותר חשוב מזה ואומרים לו למד כדי שתהיה רב ודיין יכבדוך בני אדם ויעמדו מפניך ויקיימו דבריך ויגדל שמך בחייך ואחר מותך כמו פלוני ופלוני, ואז ילמד וישתדל כדי להשיג אותה המעלה, ותהיה התכלית אצלו שיכבדוהו בני אדם וינשאוהו וישבחוהו, וכל זה מגונה, אלא שצריכים לכך מחמת קלות דעת האדם שעושה תכלית הלמוד דבר אחר חוץ מן הלמוד, ויאמר מדוע לומד אני את הלמוד הזה אלא כדי להשיג בו הזיה באמת, וזהו אצל חכמים שלא לשמה, כלומר שהוא מקיים את המצות ועושה אותם ולומד ומשתדל לא למען אותו הדבר עצמו אלא למען דבר אחר, והזהירונו חכמים עליו השלום מזה ואמרו לא תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בהם, רומזים למה שביארתי לך שלא יעשה תכלית הלמוד לא שיכבדוהו בני אדם ולא רכישת ממון, ואל יעשה תורת ה' פרנסה, ואל יהא אצלו תכלית הלמוד אלא ידיעתו בלבד, וכן אין תכלית האמת אלא לדעת שהוא אמת, והמצות אמת ולכן תכליתם קיומם. ואסור לאדם השלם שיאמר אם עשיתי אלו הטובות ונמנעתי מאלו הרעות שהזהיר ה' מהם במה יהיה גמולי, לפי שזה כמו שיאמר הנער אם למדתי מה ינתן לי ואומרים לו דבר פלוני לפי שכאשר ראינו חוסר דעתו שאינו מבין ערך הדבר הזה ומבקש לתכלית תכלית, נענה לו לפי ערך סכלותו ענה כסיל כאולתו. וכבר הזהירונו חכמים גם על זה כלומר שלא ישים האדם תכלית עבודתו וקיומו למצות איזה דבר מן הדברים, והוא מאמר החסיד השלם משיג האמת אנטגנס איש שוכו אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא היו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא היו כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס. ורצו בכך להאמין באמת לעצם האמת וזהו הענין שקוראין אותו עובד מאהבה. ואמרו עליהם השלום במצותיו הפץ מאד, אמר ר' אלעזר במצותיו ולא בשכר מצותיו. וכמה גדולה ראייה זו וכמה ברורה היא, שזו ראייה ברורה על מה שהקדמנו בדברינו. ויותר גדול מזה אמרם בלשון ספרי שמא תאמר הריני למד תורה בשביל שאהיה עשיר בשביל שאקרא רבי בשביל שאקבל שכר בעולם הבא, תלמוד לומר לאהבה את ה', כל שאתם עושים לא תעשו אלא מאהבה. הנה נתבאר זה הענין ונתברר שהוא מטרת המצות ויסוד אמונת חכמים, ולא יתעלם ממנו אלא סכל ופתי אשר כבר השחיתוהו הזיות הדעות השגעוניות והדמיונות הגרועות. וזוהי מעלת אברהם אבינו שהיה עובד מאהבה, ואל הדרך הזו חובה לשאוף. ולפי שידעו חכמים עליהם השלום שענין זה קשה מאד ואין כל אדם יכול להשיגו, ואם ישיגנו לא יישר בעיניו בעיון ראשון ולא יראה לו שהוא דעה אמתית, לפי שדרכו של אדם לא יעשה מעשה אלא להשיג בו תועלת או למנוע נזק, ואם לאו הרי יהיו מעשיו לבטלה, ואיך אפשר לומר לתורני עשה מעשים אלו ואל תעשם לא מיראת עונש ה' ולא לתקות גמולו, זה קשה מאד, לפי שאין כל בני אדם משיגים האמת ויהיו כמו אברהם אבינו. ולכן התירו להמון שישארו כפי דעתם לעשות הטוב לתקות הגמול, ולהתרחק מן הרעות מיראת העונש, ומעודדים אותם על כך ומחזקים מחשבתם בו, עד שישגי המשיג וידע את האמת והדרך המושלמת מה היא, כדרך שאנו עושין לנער בזמן הלמוד כפי המשל שהקדמנו, והקפידו על אנטגנס איש שוכו על שפרסם בהמון מה שפרסם ואמרו בכך חכמים הזהרו בדבריכם וכו' כמו שנבאר באבות ואין ההמון מפסידים לגמרי בהיותם מקיימים את המצות מיראת העונש ותקות השכר, אלא שאינם שלמים. אבל מוטב להם בכך כדי שתקנה להם תכונה והכשרה לקיום התורה, ויעברו אל האמת ויהיו עובדים מאהבה והוא אמרם עליהם השלום לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים דף נ עמוד ב).

Abstract reward and punishment representations in the human orbitofrontal cortex

(J. O'Doherty, M. L. Kringelbach, E. T. Rolls, J. Hornak and C. Andrews)

Although skill at gambling is usually thought to concern people frequenting casinos in Las Vegas, it has real-world consequences as well. Patients with orbitofrontal cortex (OFC) lesions show pronounced deficits in 'gambling' tasks, in which they are required to make choices based on the previous likelihood of monetary gain or loss—and it is widely thought that such deficits underlie their inability to use knowledge of more abstract reward or punishment to guide real-life behavior; such patients are frequently disinhibited, socially inappropriate and irresponsible. Now, O'Doherty and colleagues extend the idea that the OFC is critical in forming associations between stimuli and their rewarding or punishing outcomes. Normal human subjects participated in a gambling task while they were in an fMRI scanner. Using a sophisticated event-related design, the authors were able to measure an increase in the activity of the lateral OFC related to the subjects' receipt of punishment (after selecting a stimulus that caused them to lose money; red) and deactivation following reward. The authors recorded the converse pattern in the medial OFC (activation following reward, blue; deactivation following punishment). Therefore, reward and punishment may be processed in distinct subregions of the OFC. Furthermore, the magnitude of activation correlated with the magnitude of the reward or punishment. These results may help to explain why patients with OFC damage seem to be unable to represent the magnitudes of gain or loss, and thus have difficulty judging whether particular decisions are advantageous based on previous experience.

משנה מסכת אבות פרק ד משנה ב

[ב] בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה כבחמורה ובורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה :

רמב"ם הלכות תשובה פרק ט

והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמתה תמיד ש[הקב"ה] יסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה, כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כגון שובע ושלום וריבוי כסף וזהב, כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצווה כדי שנזכה לחיי העולם הבא.

מלבים – "את הברכה אשר תשמעו" מעשה עצמו הוא הברכה!

אבן עזרא דברים פרק יא פסוק כז

(כז) את הברכה אשר תשמעו - כי בשמעכם הנה אתם מבורכים.

תולדות יצחק דברים פרק יא פסוק כז

את הברכה אשר תשמעו וכו'. היה ראוי שיאמר "את הברכה אם תשמעו" שהברכה סיבתה השמיעה אבל אין השמיעה עצמה ברכה, ועוד שאמר והקללה אם לא תשמעו וכן היה ראוי שיאמר בברכה, והתשובה אמר אשר תשמעו לומר, שישאל בחזקת כשרים ובודאי ישמעו ולכן יצוה להם את הברכה, או יאמר אין יש ברכה גדולה כמו שיהיה האדם שלם ביראת יי', ולפי זה היה ראוי שיאמר והקללה אשר לא תשמעו, אלא שלא רצה לומר לשון ודאות בקללה.